

Beschrijving van panden

Naam	Straat	Huisnr	Info
Burgerweeshuis Tiel	Achterweg	11	Het Burgerweeshuis dateert van 1905. Het werd gebouwd ter vervanging van het oude weeshuis aan het Hoogeinde. Het aantal weeskinderen, dat toentertijd in het nieuwe gebouw werd opgenomen, liep door de jaren heen gestaag terug. De eerste jaren waren het er gemiddeld zestig. Later nog maar enkele tientallen. Het gebouw heeft veel luiken, die dicht gingen als de kinderen naar bed gingen. Als instelling bestaat het Burgerweeshuis nog steeds, maar dan alleen nog om een fonds te beheren. Achter het gebouw bevond zich vroeger de stadsmuur.
			
Ambtmanshuis	Ambtmanstraat		Het Ambtmanshuis is in 1525 oorspronkelijk gebouwd als woonhuis voor de ambtman, dijkgraaf en richter van de Neder-Betuwe, Adriaen van Bueren, getrouwd met Anna van Gelre, een onechte dochter van de militante Karel van Gelre. Een latere richter, Frederik Louis baron van Brakel, werd hier in 1761 vermoord door zijn schoonzoon Isaac Steven, baron van Deelen. Het gebouw kwam later in bezit van rijke families, zoals de Reuchlins, die er een kantoor van de Nederlandse Maatschappij voor Brandverzekering vestigden. In 1939 werd het de zetel van het polderdistrict Tielerwaard. De actrice Mary Dresselhuys verbleef in haar jeugd vaak in het Ambtmanshuis, waar haar moeder is geboren. In de hal hangt een portret van de actrice, geschilderd door Adé Peters. Het gebouw is nu eigendom van de gemeente Tiel en behoort vanaf 1996 tot het stadhuiscomplex.
			
Stadhuis Tiel	Ambtmanstraat	13	Kantoorpand, gebouwd in 1901, als onderkomen van de Tiel Brandverzekeringsmaatschappij. In 1937, toen de maatschappij verhuisde, is het pand overgedragen aan de gemeente en is sindsdien in gebruik als stadhuis.
			

Naam	Straat	Huisnr	Info
Oud Burger Mannen- en Vrouwenhuis	Ambtmanstraat	24	Classicistisch gebouw uit 1804. Het gebouw van deze ooit voor de stad zo belangrijke zorginstelling heeft een fraaie voorgevel, met als opvallend detail een driehoekig houten front met een rond zoldervenster, waarin een wereldbol is bevestigd. De voorgevel bestaat uit elf vensterassen. Vijf daarvan springen in het midden enigszins vooruit. Oudere Tielenaars wonen er niet meer. Het gebouw doet al vele jaren dienst als kantoor.
			
Ambtmanstraat 9	Ambtmanstraat	9	Herenhuis uit het einde van de 18e eeuw. De in Lodewijk XVI-stijl uitgevoerde decoraties in het interieur zijn grotendeels bewaard gebleven. Achter dit pand (als ook achter het pand nummer 17, Ambtmanshuis) bevindt zich een landschapstuin toegeschreven aan K.G. Zocher, de schepper van het Amsterdamse Vondelpark. Zocher is een grote (tuin)architectenfamilie.
			
Kalverbos	Kalverbos		Het Kalverbos is een plantsoen uit de negentiende eeuw. Het eerste grote herenhuis aan het Kalverbos, op nummer 4, is het geboortehuis van generaal Chassé, de bekende militaire commandant, die in 1832 de Citadel van Antwerpen verdedigde tegen een overmacht van de Fransen. Even verderop rechts in het plantsoen staat een borstbeeld van Mr. M. Tydeman, een bekend politicus (1854-1915) van liberale huize, geboortig uit Tiel. In de gracht staat een beeld van Ad Arma, getiteld Iris.
			

Naam	Straat	Huisnr	Info
Sint Maartenskerk	Kerkplein	3	Sint Maartenskerk, gebouwd rond 1440, gerestaureerd in 1964. Het huidige kerkgebouw dateert blijkens opgravingen in eerste aanleg uit de achtste eeuw. In 1441 moet hier al een tufstenen toren gebouwd zijn, die pas in 1514 werd voltooid. Men had er dus 83 jaar over gedaan. Kerkgebouw en toren werden in 1944 - 1945 vanuit Wamel kapot geschoten door de geallieerden. Van 1957 tot 1964 is men bezig geweest met de restauratie. De toren is met tufsteen bekleed en gebouwd in laatgotische stijl. Het klokkenspel werd in de oorlog door de Duitsers gestolen, maar kwam na veel speurwerk toch weer terecht. Het carillon omvat 48 bronzen klokken, die samen circa veertien ton wegen. De gerfkamer, ofwel sacristie, ligt ten noordoosten van de kerk en was oorspronkelijk aan het koor gebouwd.
			
Sint Caeciliakapel	Kerkstraat	39	De middeleeuwse Sint Caeciliakapel behoorde bij het gelijknamige klooster, waarvan niets meer is overgebleven. Het betreft hier een éénbeukige gotische kapel. In de laatste wereldoorlog werd ook dit gebouw nagenoeg verwoest, maar spoedig nadien in de oorspronkelijke staat gerestaureerd door Monumentenzorg. Het is thans in gebruik bij de Evangelische Lutherse Gemeente (vandaar ook de zwaan in de top).
			
Hardstenen pomp	Markt		Op de Markt staat een hardstenen pomp met Lodewijk XV-versiering uit 1768. Oorspronkelijk stond er een lantaarn op, die werd verwijderd omdat het toenmalige stadsbestuur dit een minder fraaie decoratie vond. De pompen werden destijds niet alleen voor drinkwater gebruikt, maar ook voor de bestrijding van branden. De onderhoudskosten moesten door de burgers betaald worden via het zogenaamde "pompe gelt".
			

Naam	Straat	Huisnr	Info
Standbeeld Flipje	Markt		Op de Markt staat het standbeeld van Flipje van de Utrechtse kunstenares Else Ringnalda. Dit beeld werd in 1993 onthuld ter herinnering aan de uit 1885 daterende jamfabriek De Betuwe, die een van de belangrijkste werkgevers in Tiel is geweest. De productie verhuisde in 1993 naar Hero in Breda. Flipje bleef in Tiel: als standbeeld dat elke dag wel gefotografeerd wordt.
			
Kantongerecht Tiel	Nieuwe Tielseweg	1	Het Kantongerecht werd in 1882 gebouwd als Arrondissementsrechtbank. Sinds 1935 doet het alleen dienst als kantongerecht. Het gebouw heeft een overdaad aan detailleringen, ontleend aan verschillende bouwstijlen en is ontworpen door architect J.F. Metzelaar, die ook de markante koepel gevangenissen van Breda, Haarlem en Arnhem schiep. Het kantongerecht werd in 1996 na een restauratie van drie jaar weer in gebruik genomen. Architect Otto van Dijk noemde het gebouw bij de heropening "een prachtige suikertaart".
			
Oliemolenwal	Oliemolenwal		Aan de Oliemolenwal hebben vroeger een of meer oliemolens gestaan. Het is een idyllisch gedeelte in het hart van de stad. Langs de oude stadsgracht leveren, vooral in het voorjaar, de bloeiende heesters en sierbomen een fleurig gezicht op. 't Mooist wandelt men onderlangs de wal. Onder de wal bevonden zich vroegers werfkelders en een gangenstelsel. Door de verwoesting van Tiel aan het eind van de tweede wereldoorlog is daar nog nauwelijks iets van terug te vinden.
			

Naam	Straat	Huisnr	Info
Plein	Plein		Het Plein was tot 1646 een binnenhaven. Aan de kade daarvan meerden de schepen af, die de winkels in de Weerstraat kwamen bevoorraden. De percelen tussen de Weerstraat en het Plein verraden de oorspronkelijke functie. Het zijn "pijpenladen" met smalle puien aan de voorkant en aan de achterkant op het water gerichte magazijnen. In het verlengde van het Plein ligt de Varkensmarkt, die herinnert aan de tijd dat de boeren uit de Betuwe hier naar toe kwamen om hier varkens (biggen) te kopen en te verkopen.
			
Vismarkt	Plein		Aan het einde van het Plein ligt de Vismarkt met een halfcirkelvormige zuilengalerij uit 1789. Die galerij bestaat uit Dorische zuilen. In vroeger tijden brachten beroepsvissers bijna dagelijks verse zalm, fint en tal van andere vissoorten, die toen nog in de Waal gevangen werden, aan wal. Vooral de fint (een klein soort elfft) was destijds een veelgevraagde vis. De gevangen vis mocht slechts op één plaats verkocht worden. De vismarkt stond oorspronkelijk aan de andere kant van het plein.
			
Waterpoort	Plein	48	De Waterpoort is in 1647 gebouwd als buitenpoort van de voormalige Kleibergse poort. Een jaar eerder werd de binnenhaven gedempt en ontstond het Plein, waaraan de Waterpoort ligt. Tot 1782 lag er een gracht met een brug voor de poort. Tiel was een versterkte stad met stadsmuren, grachten en poorten. In 1944 werd de Waterpoort door de Duitsers opgeblazen. In 1979 was de herbouw voltooid. Onder het dak is het wapen van Tiel te zien met de tekst "Asylum gentis Batavorum" (toevluchtsoord voor het Bataafse volk). Nu is het gebouw onderdeel van het streekmuseum De Grootte Sociëteit.
			

Naam	Straat	Huisnr	Info
Streekmuseum De Groot Sociëteit 	Plein	48	<p>Streekmuseum De Groot Sociëteit met zijn statige voorgevel stamt uit 1789. De Groot Sociëteit is gebouwd als ontmoetingsplaats voor heren van goede stand die in 1764 hun sociëteit oprichtten. De bouwkosten bedroegen destijds vijfhonderd gulden. Deze som werd bijeengebracht door honderd obligaties uit te geven. Ook dit gebouw heeft zware schade opgelopen tijdens de Tweede Wereldoorlog. In 1972 werd het gerestaureerd. Het museum geeft een overzicht van de leefwijze van de bevolking van Tiel en omstreken vanaf de Romeinse tijd tot heden. Op de bovenste verdieping (prachtig uitzicht over de Waal!) is een expositie van oude ambachten en winkeltjes uit Tiel en omstreken te zien.</p>
Flipje en Jam Museum 	Plein	48	<p>Flipje, het fruitbaasje van Tiel, werd in 1935 ontworpen door tekenaar Eelco ten Harmsen van der Beek als reclamefiguurtje voor jamfabriek De Betuwe. Het museum, dat in 2002 werd geopend, vertelt alles over Flipje en zijn vriendjes en geeft bovendien een beeld van de geschiedenis van de jamfabriek, compleet met een maquette van de oude fabriek.</p>
Agnietenklooster 	St. Agnietenstraat		<p>Deze poort is het laatste restje van het in 1443 gestichte Sint Agnietenklooster. Het pand Sint Agnietenstraat 28, waarin sinds 1987 het Regionaal Archief Rivierenland is gevestigd, is in 1886 gebouwd als middelbare meisjesschool en staat op de fundering van de oorspronkelijke kapel. De muur tussen het archief en de daarnaast gelegen, gemeentelijke expositieruimte "Het Klooster" is het enige originele restant dat van de kapel nog rest.</p>

Naam	Straat	Huisnr	Info
Joods Monument	St. Agnietenstraat		Het 19e eeuwse poortje links van het archief was oorspronkelijk de toegang naar de Israëlitische Synagoge. Het op de muur en boven de ingang aangebrachte monument werd in 1996 onthuld en is aangebracht ter herinnering aan de uit Tiel afkomstige, in de Tweede Wereldoorlog omgebrachte Joodse inwoners. In een klein luidsprekertje wordt naast de familienaam de tekst "en dit nooit meer" uitgesproken in alle talen die in Tiel gesproken worden. Het monument is een ontwerp van de kunstenaars Willem den Ouden en Johan Goedhart.
			
Voormalig Stedelijk Gymnasium	St. Walburg		Het voormalig Stedelijk Gymnasium, nu een appartementencomplex, ligt aan dit plantsoen.
			
St. Dominicuskerk	St. Walburgkerkpad	3	De Sint Dominicuskerk kent een bewogen geschiedenis. Na de Hervorming (1578) kreeg de Protestantse godsdienst in Tiel de overhand. De rooms-katholieken bouwden schuilkerken. Op de plaats van de huidige Sint Dominicuskerk stond ook zo'n schuilkerk, die op den duur te klein werd en in 1860 vervangen werd door een nieuw gebouw. Op vrijdag 8 juli 1938 sloeg het noodlot toe. Tijdens de H. Mis brak brand uit, waarschijnlijk door onvoorzichtigheid van schilders, die met onderhoud bezig waren. Binnen enkele uren was de hele kerk verwoest. In 1940 kon de kerk al herbouwd worden. Opvallend in het interieur zijn een hangend kruisbeeld en een fraai uit koper gedreven tabernakel, kunstwerken uit de vroegere ateliers van de bekende edelsmeden Jan en Eloy Brom, evenals een aantal houtgesneden beelden van kunstenaars als Albert Meetens en Peter Roovers.
			

Naam	Straat	Huisnr	Info
St. Andreas Gasthuis	St. Walburgkerkpad	7-43	Groot statig pand met asymmetrisch ingedeelde gevels met topgevels met afdekranden in Jugendstijlvoering, uitkragende plintranen en, fries met siermetselwerk. Let ook even op de fraaie toegangsdeur.
			
St. Walburgstraat 19	St. Walburgstraat	19	Het linkerdeel van het pand is het enige gaaf bewaard houtskeletbouw in Tiel. De houtconstructie, de kelders en de kap met de vliering stammen waarschijnlijk uit het einde van de 15e eeuw. Het pand is later in twee fasen uitgebouwd. Het was het woonhuis van aanzienlijke Tielse families Van Lith de Jeude (oud-burgemeester van Deventer, jonkheer James van Lith de Jeude, komt zeer waarschijnlijk uit deze familie) en Rink.
			
Vogeleilandje	Voor de Kijkuit		Het vogeleilandje werd in de jaren twintig aan de stad geschonken door de VVV Tiel en Omstreken. Het VVV-bestuur spande zich destijds al in om toeristen naar de stad te halen en zag dit eilandje als een nieuwe toeristische trekpleister.
			

Naam

Straat

Huisnr

Info

Gotisch huis Tiel

Weerstraat

Gotisch huis met zijn trapgevel stamt uit de vijftiende eeuw. De gevel is van baksteen in kruisverband. De elf trappen op de top zijn afgedekt met voorgekraagde baksteen. Het is gebouwd als woonhuis, ooit heeft gildenmeester H. Schut er gewoond. Aan de zijkant van het pand bevindt zich een zestiende-eeuws poortje met een sluitsteen, voorzien van de letters H.S.

